

hogy a kitérés nem változtat a zsidók helyzetén, s nem jelenthet előnyt azokkal szemben, akik ragaszkodnak a hitükhöz. Úgy látszik, abban is egyetértettek, hogy kívánatos a zsidók eltávolítása Magyarországról. Nincs arra bizonyítékunk, hogy Berend hivatalosan bármelyik cionista csoport tagja lett volna,⁹⁵ Bosnyák és környezete mégis hajlott arra, hogy a cionizmus szószólójának tekintse, s mint az összes többi cionistát, őt is arra biztatták, hogy a zsidók kivándorlásának szükségességét hangoztassa. Eből a szempontból a magyar antiszemita álláspontja megegyezett a német nemzetiszocialistáknak a végleges megoldást megelőző nézeteivel. A náci szintén a cionistákat pártfogolták (akik szerint zsidó nemzeti politikai tudat kialakítására van szükség) a hagyományos asszimilációsokkal szemben (akik következetesen hazafias álláspontot foglaltak el).⁹⁶

Ideológiai előítéleteitől vezérelve Bosnyák a német megszállás előtt gyakorlatilag éppoly tevékeny volt, mint utána, jóllehet tevékenységének jellege természetesen megváltozott. A megszállás előtt különösen az volt a célja, hogy feltárja a zsidók differenciált kezelését, és hogy felvilágosítsa a szélsőjobb képviselőit, köztük Bosnyákot a *Talmudra* vonatkozó nézeteik „téves” vagy „torz” voltáról. Afféle keresztes hadjáratot indított, hogy lebeszélje őket a *Talmudnak* Luzsenszky Alfonz gróf által kialakított értelmezéséről.⁹⁷ Luzsenszky, sok-sok antiszemita könyv és röpirat, így a nagy port felvert *A Talmud magyarul* szerzője nemcsak a magyar antiszemita mozgalmak és pártok, hanem a más országokban, így a Harmadik Birodalomban működők számára is bevett propagandisztikus hivatkozási alapnak számított.⁹⁸

Ami a zsidók differenciált kezelését illeti, Berend, aki tábori lelkész is volt, különösen a munkaszolgálatban tapasztalt egyenlőtlenségeken akadt fenn. 1940 decemberében például, amikor a munkaszolgálat még viszonylag új és eléggé elviselhető intézmény volt, beadványt juttatott el a honvédelmi minisztériumba, amelyet rajta kívül Gyenes Imre és Fried László, két pécsi munkaszolgálatos is aláírt. A beadvány azokra az egyenlőtlenségekre mutatott rá, amelyek a gazdag, kitért zsidók kedvezményeiből fakadtak.⁹⁹

Berendet megszállás előtti tevékenysége és jobboldali kapcsolatai – melyek a zsidó hitközség előtt nem voltak ismeretesek – alapján nevezték ki az újjászervezett Zsidó Tanácsba. Állítása szerint, korábbi kapcsolatait kihasználva, ő kereste fel Bosnyákot, amikor megtudta, hogy a magyar antiszemita vezetőt a belügyminisztériumba helyezték. Továbbá hogy a magyar szuverenitás megőrzése volt a célja, amikor Bosnyákkal együtt magyar alapítású szövetséggel akarta felváltani a németek által kinevezett Zsidó Tanácsot. Ezzel állítólag az volt a célja, hogy a zsidókérdés kezelése a németek kezéből a magyarok kezébe kerüljön át.¹⁰⁰ Arról szándékozott